

MLJET, samostanski kompleks s crkvom Sv. Marije na Jezeru

MLJET, ostaci kasnoantičke palače u Polačama

MLINARIĆ, Mirjana, keramičarka i slikarica (Grubišno Polje, 20. IX. 1943.). Diplomirala na Pedagoškoj akademiji u Zagrebu 1965. Radi reljefe u terakoti i oslikane ploče u majolici, intimna karaktera, lirskoga crteža i profinjena kolorita (*Bijeli cvijet*, 1981; *Rajska ptica*, 1982; *Divlji konji*, 1984.). Od 1985. radi keramoreljefe u svedim tonovima s ponekim proplamsajem boje (*Poslije žetve*, 1986.). U novije vrijeme slika gustim namazima, u prigušenoj gami plave i žuto-smeđe boje, figurativne intimističke motive prirode, interijere i krajolike (*Kineski čajnik*, 1990.). — Sudjelovala u radu Umjetničke kolonije Grožnjan i kolonije umj. keramike »Hinko Juhn« u Našicama. Samostalno izlagala u Grožnjanu, Ljubljani, Mariboru, Osijeku, Slavonskome Brodu, Brdovcu, Puli, Zagrebu i Velikoj Gorici.

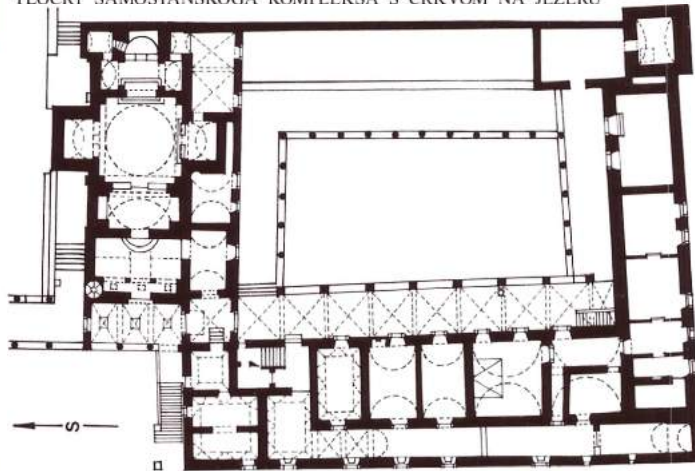
LIT.: V. Bužančić, Mirjana Mlinarić (katalog), Zagreb 1984. — T. Lalin, Mirjana Mlinarić (katalog), Zagreb 1986. — R. Vuković, Mirjana Mlinarić — slike (katalog), Velika Gorica 1992. — Ž. Sa.

MLJET, otok u J Jadranu. Naseljen već u prapov. doba (gradina na vrhu Maloga Graca i dr.), od 1345. bio u vlasti Dubrovačke Republike.

Uvala i naselje *Polače* na SZ strani otoka dobili su ime po ostacima monumentalne građevine iz kasne antike u koju su ugrađene kasnije nastambe. Prepoznata kao osebujna vila vezuje se uz darovnicu Odoakra gotskom knezu Pieriusu koji je od 489. posjedovao čitav otok, te podigao svoju palaču. U tlocrtu se očitava središnja dvorana sa završnom apsidom i bočnim krilima od četvrtastih prostorija simetrična rasporeda. Na pročelju prema moru ima na krajevima dvije poligonalne kule. — Nedaleko od palače su ruševine nekih ranijih (rimski vila rustica iz I. st.) ali i kasnijih građevina: među njima je starokršć. bazilika tlocrta u obliku slova T s upisanom apsidom, krstionicom u transeptu i bočno dodanim nartekсом. Njezin se prvi sloj datira u V. st. kao i kaštel na vrhu brijega. Druga bazilika u VI. st. dobiva još jednu lađu s malom memorijom, a čitava je arhitektura preinačena u srednjem vijeku.

U juž. zatonu *Jezeru*, koje je uskim kanalom spojeno s morem, sagrađena je sred. XII. st. na otočiću benediktinska opatija. Crkva Sv. Marije (druga pol. XII. st.), zidana od pomno obrađenih tesanika, jednobrodna je romanička građevina s povišenim trodijelnim oltarnim prostorom i polukružnom apsidom. Nad središnjim je dijelom eliptična kupola (u njoj su prozori s tranzenama) na pandantivima, uvučena u tambur

TLOCRT SAMOSTANSKOGA KOMPLEKSA S CRKVOM NA JEZERU

četverokutna tlocrta; vanjski je dio kupole pokriven piramidalnim krovom. Zabate i potkrovnji vijenac prate nizovi visećih lukova. Crkva ima sva obilježja apulijske romanike. Predvorje je također romanički zasnovano, ali je, sudeći po ornamentalnim detaljima plastike (kapiteli stupova), građeno na prijelazu iz XII. u XIII. st. U predvorju su visoki reljefi s likovima anđela, Ivana Krstitelja i Sv. Benedikta. Crkva je djelomično pregrađivana (proširenje i izgradnja kule nad predvorjem u XV–XVI. st. s grbom Gundulića nad trijemom, loža), a mala samostanska zgrada radikalno je pregrađivana i dograđivana, stekavši oblike ladanjskoga graditeljstva. Današnja zgrada je dvokatna renesansna građevina koja s dvije strane omeđuje dvorište (glavni trakt ima arkadni hodnik prema dvorištu), a na JJ uglu kompleksa sagrađena je obrambena kula četverouglasta tlocrta. Crkva je popravljana od 1949, a samostan preuređen u restoran 1961.

Na području plodne ravnice *Babina polja* sačuvalo se nekoliko predromaničkih (Sv. Pankracije) i romaničkih spomenika. Ističe se crkva Sv. Andrije s bogato ukrašenom tranzenom, te Sv. Mihovila s pletenim ukrasima, pregrađena u gotici. Iz XIII. je st. crkva Sv. Đurđa, uz koju je

nađeno i ant. ulomaka. Župna crkva iz XV. st. obnavljana je u renesansi i baroku. U crkvi se čuva romanički procesijski križ iz XIII. st. U selu Babinu Polju sačuvano je nekoliko baroknih kuća, a ispred sela dvor mljetskoga kneza. — U crkvi u *Maranovićima* čuva se gotički srebrni kalež. Iznad sela je ruševina gotičko-renesansne crkve Sv. Marije od brda. Crkvicu Sv. Trojice u *Prožuri* sagradili su u gotici lokrumski benediktinci; u njoj se čuva romaničko brončano raspelo. Usred sela je kula iz XVII. st. — U *Koritima* je sazidana u XV. st. crkva Sv. Vida (u njoj se čuva gotički kalež i renesansno mjedeno zvono). U središtu sela je kula, a oko nje nekoliko baroknih kuća iz XVII – XVIII. st.

LIT.: C. Fisković, Popravak benediktinske crkve na otoku Mljetu, Ljetopis JAZU, 1949, 55. — K. Prijatelj, Kasnoantikna palača u Polačama na Mljetu, Arhitektura, 1949, 25 – 27. — Lj. Karaman, O rimskom zaseoku u Polačama na otoku Mljetu, VJHAD, 1954 – 57, 56 – 59. — B. Gušić i C. Fisković, Otok Mljet, Zagreb 1958. — C. Fisković, Crkva i samostan sred Jezera na Mljetu, Bulletin JAZU, 1958, 1. — E. Dyggve, Palača na otoku Mljetu sa novog gledišta, ZUZ (Ljubljana), 1959. — A. Mohorovičić, Prilog poznavanju razvoja arhitekture na otoku Mljetu, Beritićev zbornik, Dubrovnik 1960. — V. Korać, Crkva sv. Marije na Mljetu, Zbornik Filozofskog fakulteta u Beogradu (Beograd), 1963, 7. — I. Fisković, O ranokršćanskim spomenicima naronskog primorja, u knjizi: Dolina rijeke Neretve od prethistorije do ranog srednjeg vijeka, Split 1980. — Isti, Srednjovjekovna preuređenja ranokršćanskih svetišta u dubrovačkom kraju, u knjizi: Arheološka istraživanja u Dubrovniku i dubrovačkom području, Zagreb 1988. R.

MOAČANIN, Fedor, povjesničar i muzealac (Zagreb, 22. VIII. 1918). Diplomirao u Zagrebu (1946). Bio je kustos Muzeja Srba u Hrvatskoj (1947 – 59, ravnatelj do 1963), ravnatelj Povijesnog muzeja Hrvatske (1963 – 66), muzejski savjetnik Muzeja za umjetnost i obrt (1966 – 83). Organizirao izložbe (*»Srpska knjiga i štampa u Hrvatskoj«*, 1950; *»Sakralna umjetnost iz fundusa MUO«*, 1971; *»Vojna krajina u Hrvatskoj«*, 1982; *»Judaica u Zagrebu«*, 1984), radio na muzejskopравnim propisima; istražuje povijest Vojne krajine.

BIBL.: Muzeji i njihov pravni položaj, Muzeji (Beograd), 1962, 15; Pregled povijesti Vojne krajine do konca XVIII stoljeća, u knjizi: Iz povijesti Vojne krajine, Zagreb 1984. R.

MOCENNI, Gualtiero, kipar, slikar i grafičar (Pula, 6. II. 1935). Školovao se u Puli. Od 1956. živi u Italiji (Firenca, Milano). Radi slike i reljefe u kombiniranim tehnikama; u skulpturi gradi ritmizirane prostorne kompozicije sastavljene od segmenata geometrijskih oblika (*Spomenik Puli*, 1979). U novijim djelima arhitektoničnost znaka ustupa mjesto organskoj razvedenosti površine. Izveo reljef u mozaiku *»Četiri godišnja doba«* za Istarsko narodno kazalište u Puli, 1988 – 89, te skulpturu *»Zemlja – Voda – Zrak«* na plaži Zelenica u Puli 1990. Objavio je mapu od 12 drvoreza *»Kirkin apartman...«* (uz stihove R. Sanesija) u Zagrebu 1978. U Houstonu (SAD) izveo tri serije skulptura-multipla (1983). Samostalno izlagao u Milanu, Genovi, Veneciji, Trstu, Padovi, Firenci, Hamburgu, Parizu, Zagrebu, Rovinju, Puli, Labinu, Karlovcu, Banjoj Luci, Dubrovniku i Zadru. LIT.: V. Maleković, Gualtiero Mocenni (katalog), Zagreb 1984. — R. Barletta, Gualtiero Mocenni (katalog), Milano 1990. Ž. Sa.

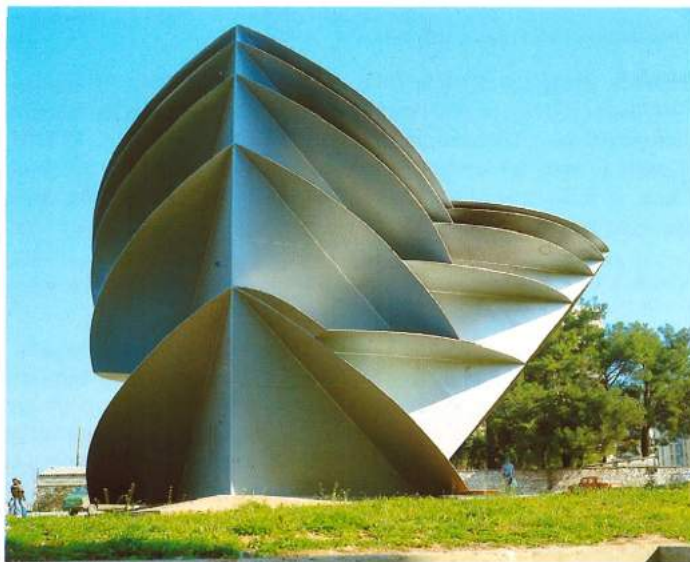
MODERNA GALERIJA (Rijeka), osn. 1949. Prikupila je djela riječkih slikara XIX. i XX. st., te slike, kipove, crteže i grafičke listove istaknutih suvremenih domaćih i stranih autora. Organizira (svake dvije godine) Međunarodnu izložbu originalnoga crteža Biennale mladih.

LIT.: Moderna galerija, Rijeka – Museum of Modern Art, Rijeka 1992.

MODERNA GALERIJA (Zagreb), nastala 1919. zalaganjem Hrvatskoga društva umjetnosti koje je prikupljalo od 1905. zbirku slika i otvorilo je za javnost u prostorijama Muzeja za umjetnost i obrt. Ona je 1934. preseljena u palaču na Strossmayerovu trgu, od 1940. je banovinska, odnosno državna ustanova. Preuzela je 1947. od Strossmayerove galerije domaća djela druge pol. XIX. i XX. st. Dalje popunjuje fundus radovima hrv. slikara, kipara i grafičara, te je izrasla u nacionalnu galeriju novije hrv. umjetnosti (oko 10 000 djela). Osim stalnoga postava (V. Karas, N. Mašić, V. Bukovac, C. Medović, M. Cl. Crnčić, Slava Raškaj, R. Valdec, R. Frangeš, I. Meštrović, J. Račić, M. Kraljević, umjetnici između dva rata i suvremeni) priređuje reprezentativne izložbe domaćih i stranih umjetnika. Izdaje monografije umjetnika u nizu *»Moderna hrvatska umjetnost«*.

LIT.: Ž. Grum, Moderna galerija – Zagreb, Zagreb 1987. R.

MODERNE, Jacques (Jacobus Modernus alias Grand Jacques), tiskar (Buzet ?, kraj XV. st. – Lyon, oko 1561). Rođeni Istranin, bio je zborovođa u crkvi Notre-Dame du Confort u Lyonu i vlasnik ugledne tiskare. Posebice se istaknuo, kao i nešto stariji njegov sunarodnjak Andrija Antico iz Motovuna, svojim izdanjima glazbenih djela (zbirke pjesama, moteta, misa i dr.), koja se sva ubrajaju među najveće rijetkosti.

G. MOCENNI, *Spomenik Puli* u Puli

LIT.: J. Vial, Un imprimeur lyonnais méconnu, Gutenberg Jahrbuch (Mainz), 1962, 37. — S. F. Pogue, Jacques Moderne, Lyons music printer, Genève – Paris 1969. Š. Ju.

MODRUŠ, srednjovj. grad J od Ogulina. Uvrh čunjasta, osamljena brda stoje ruševine grada (Tržan, *castrum*) nepravilna oblika, podno kojega se razvilo naselje, grad Modruš (civitas). Zidine grada pružale su se do naselja. M. se spominje od 1193. Tuda je prolazio put prema moru već u prapovijesti, a u antici rim. cesta. Do turske invazije M. je bio jedno od najvažnijih središta feudalne moći knezova Frankopana. Od 1460. je sjelo krbavskoga biskupa, koji je napustio Udbinu zbog turske opasnosti a 1493. iz istoga se razloga odselio iz Modruša u Novi Vinodol. — Po mnogobrojnim crkvama koje se spominju u Modrušu vidi se da je naselje u sr. vijeku imalo znatnu važnost. Uz zap. gradska vrata bila je crkva Sv. Stjepana, a malo dalje crkva Sv. Jelene. Danas još stoji župna crkva Sv. Trojstva (svetište s tlocrtom pravokutnika) u više navrata pregrađivana, hodnikom je spojena u skladnu cjelinu sa župnim dvorom. Kraj crkve je klasicistički nadgrobni spomenik F. Benka od Bojnika iz 183...(?). Na zaravanku ispod crkve nalaze se ostaci ruševina katedrale Sv. Marka (prije Sv. Marije; još u XVIII. st. imala je zvonik), a ispod nje ruševine gotičke crkve Sv. Duha. I od župne crkve nalaze se ruševine kapele Sv. Antuna Padovanskoga sa spolijima iz različitih razdoblja. — J od Modruša u Kapeli (Gvozdu) nalazio se pavlinski samostan Sv. Nikole, što ga je osnovao prije 1364. knez Ivan Frankopan; obnovio ga je Matevčić 1708, a 1786. samostan je ukinut. Ruševine je prerasla šuma.

LIT.: M. Kruhek, Povijesno-topografski pregled pavlinskih samostana u Hrvatskoj, u katalogu: Kultura pavlina u Hrvatskoj 1244 – 1786, Zagreb 1989. — M. Kruhek i Z. Horvat, Castrum Thersan et civitas Modrussa, Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske, 1990, 16. A. Ht.

MOHOROVIČIĆ, Andre, arhitekt i povjesničar umjetnosti (Križevci, 12. VII. 1913). Diplomirao u Zagrebu na Tehničkom (1935) i Filozofskome fakultetu (1938). Asistent (od 1936), redoviti profesor Arhitektonskoga fakulteta u Zagrebu (1945 – 83); redoviti član HAZU (1962). Bio glavni urednik *Enciklopedije likovnih umjetnosti* (1959 – 66). Već prvi njegovi stručni radovi temelje se na metodi analize kojom se služi i poslije u teoretskome pristupu arhitekturi i urbanizmu. Osobitu pozornost posvećuje proučavanju hrv. arhitektonske baštine (Istra, kvarnerski otoci, Mljet, Slavonija) i zaštiti spomenika kulture.

BIBL.: Analiza historijsko-urbanističkog razvoja grada Zagreba, Rad JAZU, 1952, 287; Prikaz i osnovna analiza nekih istaknutih urbanističkih objekata na području sjeverozapadne Istre, Bulletin JAZU, 1953, 3 – 4 i 1954, 5 – 6; Prilog analizi razvoja historijske arhitekture na otocima Lošinju i Cresu, Ljetopis JAZU, 1954, 59; Analiza razvoja urbanističke strukture naselja na otocima zapadnog Kvarnera, ibid., 1956, 61; Razvoj nastambi i naselja na otoku Susku, u monografiji: Susak, Zagreb 1957; Problemi tipološke klasifikacije objekata srednjovjekovne arhitekture na području Istre i Kvarnera, Ljetopis JAZU, 1957, 62; Sjeverozapadna granica teritorijalne rasprostranjenosti starohrvatske arhitekture, Peristil, 1958, 2; Prilog poznavanju razvoja arhitekture na otoku Mljetu, Beritićev zbornik, Dubrovnik 1960; Teorija arhitekture – prilog analizi nekih osnovnih problema teorije arhitekture, Zagreb 1975; Prilog analizi vrednovanja povijesnih urbanih cjelina i objekata arhitekture u okviru rada na zaštiti spomenika kulture u SR Hrvatskoj, Zagreb 1978; Osnovne determinante starohrvatske kulture i umjetnosti, u knjizi: Prilozi istraživanju starohrvatske arhitekture, Split 1978; Tradicija povijesnog razvoja arhitekture na području Hrvatske, Arhitektura, 1986, 196 – 199; Kulturno-povijesno značenje Raba, Rapski zbornik, Zagreb 1987; Razvoj naselja i gradova na tlu Istre, u zborniku: Znanstveni skup Susreti na dragom kamenu, Pula 1987; Graditeljstvo u Hrvatskoj, Zagreb 1992.